

Introducció

El paper és, sens dubte, un dels invents més antics i més transcendents de la història humana i, a pesar de tot és, també, un dels que més ha perdurat. Encara que per si mateix no es pot considerar com un medicament, en els antics formularis i farmacopees s'hi troba un gran nombre de preparats amb el nom de "**paper**" seguit d'una colla d'adjectius indicadors de la seva pretesa acció terapèutica: *epispàstic, antisèptic, fumigatori, estomacal, antireumàtic, vesicatori, balsàmic, azotat, antiasmàtic*, etc. o bé especificant el principi actiu que se li havia incorporat, ja sigui impregnant-ne la seva estructura o enganxant-li a sobre les pólvores amb alguna mena d'adhesiu o pega. S'usaven, bàsicament, de dues maneres: aplicant-los directament sobre la pell -és el cas dels sinapismes o pegats- o bé cremant-los, inhalant-ne el fum, -en els d'efectes antiasmàtics i balsàmics-, o deixant que actués omplint un determinat espai, en els d'acció insecticida o antisèptica.

Apunts històrics

Al s. XIX hi havia un preparat galènic força comú, que figura a les "tarifes" del Col·legi de Farmacèutics de Barcelona, anomenat "*Butyrum papyri*" o sigui "*Mantega de paper*", que fins està descrit a la pàgina 59 de l'obra "Farmacia Operatoria" del Professor Fors i Cornet, farmacèutic de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona, edició del 1841.

Mantega de papel. Como el papel sirve tan solo de intermedio aquí para la aplicacion externa del ácido nítrico como medicamento, nos ocupamos ahora de esta preparacion ú aparato. Se obtiene pues la manteca de papel, colocando en un frasco algunos pedacitos de papel blanco á los que se añade ácido nítrico de cuando en cuando y se agita la mezcla con un tubo ó varilla de vidrio hasta que se ha formado una masa blanca y de la consistencia de manteca, cubriendo el vaso con un obturador de vidrio.

Se aplica sobre las verrugas para destruirlas por corrosion.

Con el tiempo se encuentran en la masa cristalitos de ácido oxálico procedentes de la reaccion del ácido sobre el papel.

Les fórmules magistrals confeccionades a les farmàcies en forma de pólvores, tant si eren remeis simples o compostos, però sense propietats higroscòpiques, se solien dispensar en dosis unitàries embolicades en una peça de paper setinat, plegada d'una manera característica que, amb el nom de "**paper**" o "**paperet**" té gairebé la condició de forma galènica i fins s'ha arribat a preparar-ne alguna especialitat, com és el cas dels "*Paperets de la baba*" o *Salva-infants*.

Relació dels ítems exposats

D'aquestes diferents aplicacions del paper, presents en bon nombre als fons històrics del *Museu de la Farmàcia Catalana* i de la *Fundació Concòrdia Farmacèutica*, se n'exposa una selecció prou representativa en l'edició del mes d'abril d'enguany, de la vitrina "**el medicament del mes**".

1. Seqüència del plegat dels "**papers**" a l'oficina de farmàcia.

ÚS EXTERN

2. Capseta de cartró, Farmàcia Miserachs, de Barcelona. "**Paperets**" amb 0'10g de MnO_4K , per a preparar 1l de solució antisèptica.

ÚS INTERN

3. "*Papelitos salva-infantes*". Capseta d'obertura lateral, de paperets amb calomelans, euquinina i lactosa, preparats pel farmacèutic F. Vidal, de Barcelona, "*Para la baba de los niños, la fiebre y las indigestiones*" "*Sabor agradable*"

FUMIGATORIS

INSECTICIDES

4. "*Fumígeno-CAM*" Tires de paper insecticida de 10x3cm, per a fumigacions. (GEIGY) Director farmacèutic, J.E. Arregui (Lindane + Diazinon).

5. "*Peligam-ORION*", tires de paper insecticida de 10x3cm, per a fumigacions. Farm. responsable, J.M.Salvador (Lindane+Pelitre).

6. "*Papel insecticida CRUZ VERDE*" de 10x3cm, tires de paper per a fumigacions. Farm. responsable, Dr. Gamundi (Lindane+D.D.T).

DESINFECTANTS

7. "*Papel desinfectante, antiséptico*" Cartereta amb tires de paper "*para perfumar y desinfeccionar (sic) el aire del cuarto*". Sense marca ni indicació del fabricant. Definició en quatre idiomes. (Es. Fr. An. i Al.)

8. "*Papel Oriental*" Llibret amb tires de paper "*para perfumar y purificar el aire de las habitaciones*". Preparat per R. del Rio Guerrero, de Màlaga. Marca registrada, patent núm. 95.329. Text només en Es.

9. "*Papier d'Arménie*" Llibret amb tires de paper "*pour purifier l'air des habitations*" Fabricat per

A. Ponsot, de Paris. Marca registrada, text en vuit idiomes (Fr. Es. An. Al. Por. Rus. It. Hol.) La capsxa conté un senzill estri de llauna per sostenir la tira durant la combustió.

10. "*Papier de Turquie aux senteurs orientales*" Llibret amb tires de paper "*préparé par un docteur en médecine de la faculté de Paris...*" "*Son emploi est courant dans l'armée, la magistrature et le clergé*" Sense marca ni nom del fabricant. Instruccions en quatre idiomes (Fr. An. Es. i Al.)

ANTIASMÀTICS

Des de molt antic que es coneixen les propietats antiasmàtiques del fum produït en cremar distintes espècies vegetals i també l'activitat antianginosa de les sals nitrades. Les barreges de pólvores vegetals i de nitrats eren molt freqüents per al tractament inhalatori dels diversos tipus d'asma, ja sigui cremant-les directament o bé preparades en forma de papers impregnats o de cigarretes.

11. "Papeles fumigatorios azoados" del Dr. Andreu. "Contra toda clase de ASMA". Papers rectangulars de 12x8cm "arrebossats" amb una barreja de pólvores vegetals i nitrat potàssic que, en cremar sense flama, el seu fum inhalat profundament, calma els atacs d'asma i les sufocacions. Al centre del paper poden veure's les inicials S A G (Salvador Andreu i Grau) perforades, com a garantia del seu fabricant. Per facilitar la combustió s'ofereixen uns artilugis de filferro que sostenen el paper. S'exhibeixen caps de llaua i cartró de mides diverses, amb les indicacions i intruccions d'ús impreses, i la fotografia d'una caps de llaua amb el text imprès en anglès.

12. "Cigarrillos balsámicos" del Dr. Andreu. "Contra toda clase de ASMA". Cigarretes preparades per a tractaments complementaris contra l'asma, amb la mateixa barreja de pólvores vegetals i nitrat que els papers, ajudant-se amb la famosa pasta pectoral del mateix autor.

13. ALVEOSAN "Cigarrillos antiasmáticos". Preparació del farmacèutic M. Santos, de Màlaga, amb pólvores d'estramoni, de belladona, nitrat potàssic i mentol.
14. "Cigarrillos ESCO, Anitasmáticos", "según fórmula y autorización de CH. Escoufflaire", farmacèutic francès, preparat per INTEFAR.SA (Madrid-Burgos) pel farmacèutic Luís Carazo Tamayo.

SINAPISMES (Pegats)

El farmacèutic francès F. Rigollot, "laureado en la Escuela de Farmacia de Paris", sembla que va ser qui es va inventar els fulls de paper amb mostassa per a aplicar els anomenats sinapismes o pegats. L'èxit que va aconseguir amb la seva preparació va fer que molts altres laboratoris i farmacèutics de diversos països l'imitessin, fabricant sinapismes gairebé iguals en totes les característiques: la caps de llaua, els prospectes, les peces de paper de 12x8cm, que en una banda hi ha enganxades les pólvores de mostassa i en l'altra hi ha impresa tota la informació, damunt de la qual, com a garantia, destaca, sobreposada, la signatura del preparador en tinta vermella. Se n'exposa una mostra de les diferents marques aconseguides.

15. "*Papel Rigollot*" "*Mostaza en hojas*" Preparació del farmacèutic L. Derrasse, de Paris i garantida a Espanya pel farm. E. Colmenar. Capsa de llauna, plana, sencera, embolicada amb el prospecte i amb una banda de paper vermell; text en espanyol.

16. "*Papier Rigollot*". Cartereta amb un sinapisme de mostassa, original, amb el text en francès.

17. "*Sinapismos Lacatán*" Preparats als "*Laboratorios Lacatán*" de Sevilla. Dir. Tècnic Juan Alva Brenes.

18. "*Papel mostaza*" Preparat al "*Laboratorio Dr. Grau*", de Barcelona. Sense signatura.

19. "*Hojas de mostaza Rueff*". Fabricades a Pfungstadt, (Àustria) per Juli Rueff. Text en espanyol.

20. "*Sinapismo UNITEX*" "*de mostaza en polvo*". Preparat pel farmacèutic M. Enrich, als Laboratoris Unitex de Mataró.

21. "*Sinapismo INTERNACIONAL*". Capsa de llauna, plana, buida, text en espanyol.

22. "*Papel-mostaza para sinapismos . Preparado por el Dr. Fortuny*" "*Botica de Montserrat*" "*Rambla y Puerta Ferrisa*" de Barcelona. Sense signatura.

23. "*Sinapismos de la Estrella*" Capsa de llauna, buida, prismàtica de 8cm² de base i 13 d'alçada, textos en italià, francès i espanyol.

PROTECTOR

24. "*Sobre Proper CUSÍ*" Fulls de paper parafinat per protegir les ferides tractades amb les pomades "*Dermosas Cusi*". Preparat pels "*Laboratorios Norte de España*" de Masnou.

MUSEU D'HISTÒRIA
DE LA FARMÀCIA CATALANA

Concòrdia
Farmacèutica
Fundació Privada

Iris Figuerola i Pujol (Museu de la Farmàcia Catalana UB)
Manuel Subirà i Rocamora (Fundació Concòrdia Farmacèutica)
Eva Marín i Aznar, Becària de Col·laboració (MFC de la UB)

Barcelona, 29 d'Abril del 2011